

De kadastrale reductiekaart van Munsterbilzen, 1849

De vorming en de uitrusting van het Belgisch leger na het uitroepen van de onafhankelijkheid van ons land in 1830 verliep niet zonder moeite. In de eerste plaats moesten er officieren, onderofficieren en soldaten aangeworven worden die een grondige kennis hadden van het werk dat aan de vervulling van de verschillende functies in het leger te pas kwam. Er moesten mensen gezocht worden die in staat waren een bataljon, een regiment of zelfs een divisie te leiden, er moesten bekwame infanteristen, artilleristen en cavaleristen gevonden worden en er moest ook een marine uitgebouwd worden.

Bovendien moesten er met het oog op de toekomst van het leger militaire scholen ingericht worden, waar militairen van alle rangen en functies de opleiding konden krijgen die voor hun taakuitoefening nodig was. Wapens en transportmiddelen moesten aangeschaft worden, kazernes en militaire hospitalen moesten gebouwd worden, en er moest een administratie ingericht worden die voor de administratieve afhandeling van de rekrutering van toekomstige militairen kon zorgen.

Eén van de grootste problemen waar het nieuwe opperbevel mee geconfronteerd werd, was het gebrek aan betrouwbare kaarten. In de jaren 30 van de negentiende eeuw waren de kaarten waarover het Belgisch leger beschikte nog gebaseerd op de achttiende-eeuwse kaart van Ferraris. Dat was op dat ogenblik nog steeds de jongste gedetailleerde kaart die op een terreinopname gebaseerd was, die de Belgische overheid ter beschikking stond. De beste topografische kaart van het Belgisch grondgebied was op dat moment de kaart van Villaret. Die dateerde ook uit de achttiende eeuw, maar was gebaseerd op een nauwkeuriger terreinopname dan de kaart van Ferraris. Het probleem was echter dat die kaart en de resultaten van de opmetingen waarop zij gebaseerd was, niet in handen waren van de Belgische overheid¹. De kaart van Villaret was opgemaakt door de cartografische dienst van het Franse leger, dat er in de achttiende eeuw een gewoonte van maakte om op iedere veldtocht een deskundige en goed uitgeruste cartografische dienst mee te sturen, om de gebieden waar het leger doortrok meteen in kaart te brengen. Nog in de jaren 40 van de negentiende eeuw beschikte het Franse leger over betere kaarten van België dan het Belgische leger.

Er moest dus dringend werk gemaakt worden van het maken van actuele en nauwkeurige topografische kaarten van het Belgische grondgebied. Dat betekent dat het hele grondgebied en alle terreinen, alle wegen, alle rivieren, alle heuvels, alle valleien, alle gebouwen, alle bossen en nog veel meer gesitueerd en opgemeten moesten worden en op kaarten weergegeven. Dat dat een gigantische operatie zou zijn is duidelijk. Het was het opperbevel echter niet ontgaan dat een andere overheidsdienst al sinds tientallen jaren met een soortgelijke opdracht bezig was. In 1845 was die dienst er zelfs in geslaagd een collectie kaarten af te werken, die het hele grondgebied van het land dekte. Die dienst was de administratie van het kadaster.

In 1845 had het kadaster de zogenaamde *primitieve* kadasterplannen afgewerkt. Anders dan hun naam doet vermoeden, zijn die plannen niet primitief. Integendeel. Het zijn uiterst gedetailleerde en betrouwbare plannen. Hun naam is een afleiding uit het Frans, waar *les plans primitifs* de *oorspronkelijke plannen* betekent. Ieder perceel, iedere weg, ieder gebouw, iedere beek, iedere vijver

was opgemeten en in kaart gebracht. Van iedere gemeente had het kadaster een zogenaamd verzamelplan gemaakt op schaal 1/10.000, waarop het hele grondgebied van de gemeente was ingetekend. Daarnaast waren er plannen van iedere kadastrale sectie of onderdeel van een sectie, met de aanduiding van de grenzen en het nummer van ieder perceel. Die plannen waren op schaal 1/2.500 gemaakt.

Liever dan heel dit werk opnieuw te doen, koos de legerleiding ervoor in eerste instantie op basis van de kadasterplannen zogenaamde kadastrale reductieplannen op schaal 1/20.000 te maken. Aangezien dit handwerk was, duurde het tot circa 1850 voordat er voor al de Belgische gemeenten zulke reductieplannen waren. Deze plannen dienden, samen met nieuwe terreinopnames, als basis voor de eerste topografische kaarten van het *Dépôt de la Guerre et de la Topographie*, de eerste voorloper van het *Militair Geografisch Instituut*, nu het *Nationaal Geografisch Instituut*. De kadastrale reductieplannen zijn nu nog te verkrijgen bij het *Nationaal Geografisch Instituut* in Brussel. Onbedoeld zijn die kaarten als luchtfoto's van onze dorpen rond 1850.

Op de kadastrale reductiekaarten is in de eerste plaats het grondgebruik aangeduid. Heide is lichtblauw en wit gewolkt, moeras is blauw gewolkt. Akkerland werd niet ingekleurd, hooiland is donkergroen. Waterlopen en vijvers zijn donkerblauw. Wegen zijn afgetekend maar niet ingekleurd en gebouwen zijn rood. Tuinen en parken zijn bruin, bossen en andere met hout begroeide gronden zijn lichtgroen ingekleurd.

Het kadastrale reductieplan van Munsterbilzen dateert van maart 1849. In 1849 zijn er nog geen verharde wegen in het dorp. Hoewel de velden doorsneden worden door aarden wegen en weggetjes, liggen veel percelen, vooral in de beemden, niet aan een weg. Om ze te bereiken moet je over de belendende percelen gaan.

De huizen en boerderijen liggen geconcentreerd in het dorp en verspreid langs de wegen naar Bilzen, in Eik en waar nu de Waterstraat is. Bij de woningen zie je de bruin ingekleurde tuinen. Het noorden van de gemeente bestaat nog uit heide, die in 1849 al voor een groot deel bebost is. Ten zuiden van het dorp werd later het traject van de spoorweg in potlood ingetekend.

Rombout NIJSSEN

Nota's:

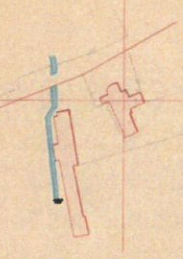
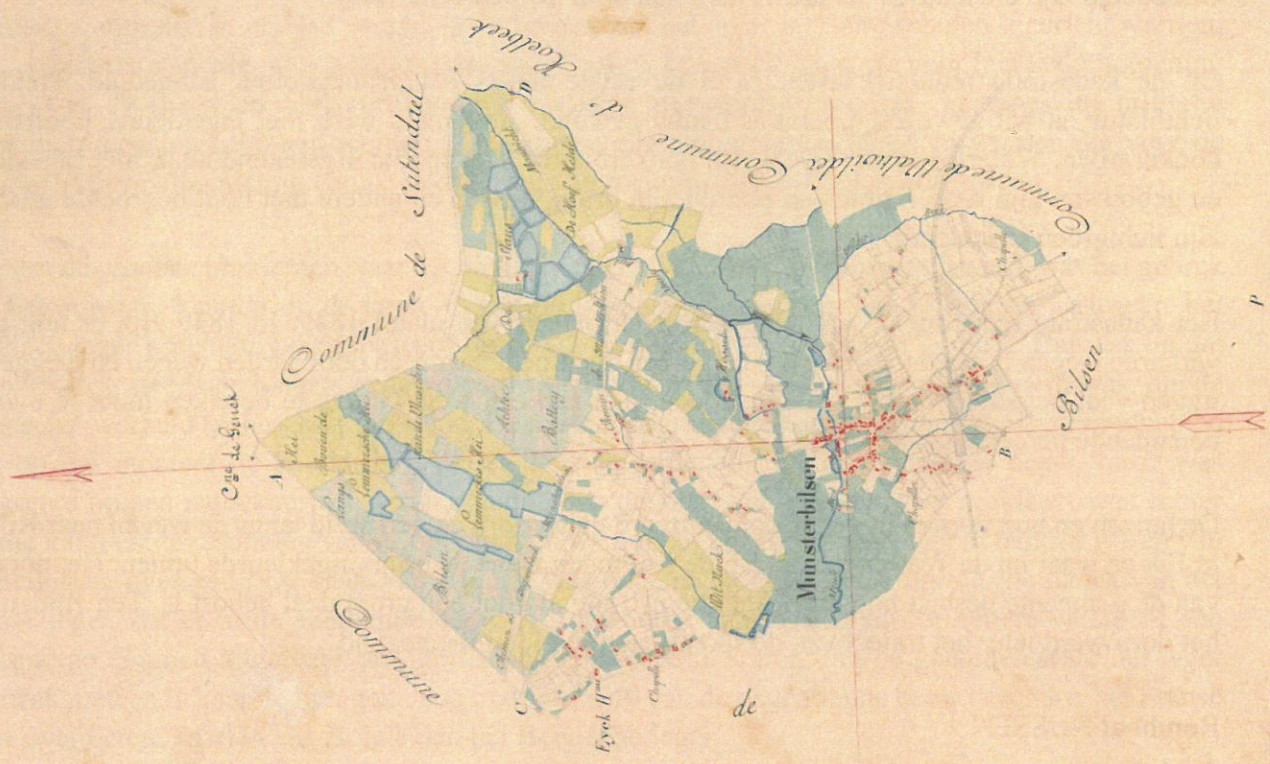
*1. Bovendien was op de bewaarde exemplaren van de Villaretkaart het noorden van de provincie Limburg niet ingetekend. Ook Munsterbilzen ontbreekt op de gekende exemplaren van de Villaretkaart.

Carte de Belgique
 Réduction des plans cadastraux.

Commune de Munsterbilzen.
 Province de Liégeois.
 Arrondissement de Tongres.
 Canton de Bilzen.
 N° 122.

Vo a verifié le 14 Mars 1849.
 Le chef de la section. *H. A. Van Lanen*

60
 Eglise de la commune et les alentours
 à l'échelle de 2500

Verification.
 AB = 2500
 CD = 2500
 MN = 2500
 LP = 2500

Rédit par M. Godtsdiele
 Dessiné par M. Ceesfontaine
 Ecritures par M. Van Lanen

Commencé le 2 Mars 1849.
 Echelle de 1:20,000

De kadastrale reductiekaart van Munsterbilzen 1849 (bijgesneden)